

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ

Γράφει ο Ματθαίος (Μάνθος) Βίλλας
Γεωπόνος - πρώην έπαρχος Τήνου

Με τον πολύ πρόσφατο νόμο 5314/2026 που αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση καταργήθηκε ο θεσμός του Επαρχου. Αξίζει λοιπόν να δούμε την πορεία του θεσμού αυτού από το 1974 μέχρι σήμερα.

Ο θεσμός λοιπόν του επάρχου στην Ελλάδα από την μεταπολίτευση (1974) έως σήμερα ακολούθησε πολλές διοικητικές μεταβολές.

Πέρασε από την πλήρη κατάργηση, ως στην εν μέρει επαναφορά του για τις ανάγκες των νησιών μας.

Η εξέλιξη του από το 1974 ως το 2026 χωρίζεται σε τέσσερις βασικές περιόδους:

1. Η Περίοδος της Κρατικής Διοίκησης (1974–1994) με διορισμό του επάρχου από το Κράτος, και συγκεκριμένα από το υπουργείο Εσωτερικών.

Μέχρι το 1994, ο έπαρχος αποτελούσε μετακλητό όργανο της κεντρικής εξουσίας.

Ήταν ο άμεσος βοηθός και εκπρόσωπος του (επίσης διορισμένου τότε) Νομάρχη στην αντίστοιχη επαρχία.

Προϊστατο του Επαρχείου, το οποίο λειτουργούσε ως υποδιαιρέση της Νομαρχίας με στόχο την αποκέντρωση και την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών σε απομακρυσμένες περιοχές.

Η επαρχία αποτελούσε εδαφική περιφέρεια του κράτους ευρύτερη από τους δήμους και τις κοινότητες, αλλά στενότερη από τον νομό. Δεν διέθετε δική της αυτοδιοικητική δομή ή νομική προσωπικότητα.

Οι κύριες αρμοδιότητες του διορισμένου επάρχου ήταν:

*Συντονισμός των τοπικών δημόσιων υπηρεσιών.

*Εποπτεία των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ (Δήμων και Κοινοτήτων) της περιοχής του.

*Μεταφορά των τοπικών προβλημάτων και αιτημάτων στην έδρα του Νομού και στην κεντρική εξουσία.

*Διατήρηση της δημόσιας τάξης σε συνεργασία με τις τοπικές αστυνομικές αρχές.

2. Η Μετάβαση στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση (1994–2010).

Ο θεσμός του διορισμένου επάρχου με τη συγκεκριμένη συγκεντρωτική και κρατική μορφή του τερματίστηκε το 1994.

Με τη θέσπιση της Δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Νόμος 2218/1994), ο έπαρχος μετατράπηκε σε αιρετό αξίωμα (Αιρετός Θεσμός).

Στις επαρχίες που βρίσκονταν εκτός της έδρας του νομού, ορίστηκε ότι καθήκοντα επάρχου θα ασκεί πλέον αιρετός νομαρχιακός σύμβουλος και μάλιστα εκείνος που θα εκλεγόταν πρώτος σε ψήφους στο αντίστοιχο επαρχείο.

Οι επαρχίες με τον νόμο αυτό, σταδιακά καταργήθηκαν ως επίσημες διοικητικές μονάδες.

Διατηρήθηκαν προσωρινά μόνο ως εκλογικές και διοικητικές υποδιαιρέσεις της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Ο τίτλος όμως και η θέση του επάρχου διατηρήθηκαν σε ορισμένες περιοχές (κυρίως νησιωτικές και ελάχιστες ηπειρωτικές) μέχρι το 2010.

Σημαντική επίσης τομή της μεταρρύθμισης αυτής ήταν ότι όλες οι νομαρχιακές υπηρεσίες πέρασαν στον έλεγχο των αιρετών οργάνων.

3. Η Κατάργηση των επαρχιών με τον νόμο «Καλλικράτης» (2011–2014).

Την 1η Ιανουαρίου 2011, με την εφαρμογή του Προγράμματος «Καλλικράτης» (Νόμος 3852/2010), καταργήθηκαν οι νομαρχίες κι ο θεσμός του νομάρχη και του επάρχου.

Επίσης όσα επαρχεία είχαν απομείνει, καταργήθηκαν οριστικά και την θέση τους πήραν οι περιφερειακές ενότητες.
Όλες οι αρμοδιότητες πέρασαν στις νεοσύστατες Περιφέρειες και στους Αντιπεριφερειάρχες.

4. Επαναφορά του τίτλου του επάρχου στα Νησιά (2014–2026)

Με τον Νόμο 4255/2014 η κυβέρνηση αναγνωρίζοντας τα τεράστια προβλήματα της νησιωτικότητας (π.χ. Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Ιόνια), επανέφερε τον όρο «Έπαρχος», για τους περιφερειακούς συμβούλους στους οποίους ο Περιφερειάρχης εκχωρούσε συγκεκριμένες αρμοδιότητες διοίκησης για μια νησιωτική Περιφερειακή Ενότητα, έστω κι αν δεν ήταν οι πλειοψηφισαντες.

Έτσι ονομάστηκαν εκ νέου κι επίσημα "Έπαρχοι" και ήταν ο συνδετικός κρίκος των νησιών με την έδρα της Περιφέρειας.

Οι αρμοδιότητες του Επάρχου στα νησιά καθορίζονταν με μεταβίβαση εξουσιών από τον Περιφερειάρχη και περιλαμβάναν συνήθως:

- *Διαχείριση έκτακτων αναγκών (ακραία καιρικά φαινόμενα, πυρκαγιές, αποκλεισμοί νησιών) σε τοπικό επίπεδο.

- *Παρακολούθηση της εξέλιξης των έργων του επαρχιακού οδικού δικτύου.

- *Συγκρότηση επιτροπών για διαγωνισμούς, παραλαβές προμηθειών κλπ της Περιφερειακής Ενότητας.

- *Υπογραφή βεβαιώσεων

- *άδειες τοπικών επιχειρήσεων ή δραστηριοτήτων.

- *Συντονισμό των τοπικών δράσεων υγείας και κοινωνικής μέριμνας σε συνεργασία με τα κεντρικά τμήματα της Περιφέρειας.

5. Το 2026 οι έπαρχοι γίνονται "Συντονιστές των Περιφερειακών Ενοτήτων".

Το σκηνικό αλλάζει ριζικά με τον πολύ προσφατο νόμο 5314/2026 – Κώδικας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο οποίος αναδιαμορφώνει τη διοίκηση Δήμων και Περιφερειών:

Ο νέος κώδικας προβλέπει την κατάργηση του τίτλου του επάρχου σε όλες τις περιφερειακές ενότητες, όλης της επικράτειας και περιορίζει τις ενδιάμεσες δομές στα νησιά.

Ο βασικός στόχος του νόμου είναι να λήξει η επικάλυψη αρμοδιοτήτων.

Διαχωρίζονται αυστηρά τα «τοπικά ζητήματα» (που περνάνε αποκλειστικά στους Δήμους) από τα «υπερτοπικά/περιφερειακά ζητήματα».

Εισάγονται υποχρεωτικές ηλεκτρονικές δημόσιες διαβουλεύσεις και ψηφιακές πλατφόρμες, μειώνοντας την ανάγκη για φυσικά γραφεία (όπως τα πρώην Επαρχεία) στις απομακρυσμένες περιοχές.

Οι αρμοδιότητες που ασκούσαν οι Έπαρχοι, καθώς και σημαντικές υπηρεσίες όπως οι τοπικές τεχνικές υπηρεσίες, μεταφέρονται απευθείας στους οικείους Δήμους ή απορροφώνται κεντρικά από την έδρα της Περιφέρειας.

Το Υπουργείο Εσωτερικών προχώρησε σε αυτή την κίνηση με σκοπό την άρση της πολυνομίας, την εξάλειψη των αλληλοεπικαλύψεων αρμοδιοτήτων μεταξύ πρώτου και δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης, και την ενίσχυση της διοικητικής αποτελεσματικότητας.

Με βάση λοιπόν τον πρόσφατο Κώδικα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (Ν. 5314/2026), οι μέχρι πρότινος Έπαρχοι των νησιών μετονομάστηκαν σε "Συντονιστές των Περιφερειακών Ενοτήτων".